

SAT 5. 5. 98

LUDĚH SOBOTA

LS

ŽIVEL 15
LUDĚH SOBOTA
48 · 51

TEXT
FOTO

MARTIN FIŠER
MARTIN FIŠER

PROČ JE POSLEDNÍM HRÁLEM SITUAČNÍCH KOMIKŮ, POSLEDNÍM MOHYHÁNEM, PŘÁVĚ LUDĚK SOBOTA? JEN SI HO PŘEDSTAVTE!

TŘEBA NA ZÁHLADNÍ ŠKOLE, KDYŽ BYL MALÝ LUDĚK VYVOLÁN, NEBO KDYŽ JEŠTĚ JAKO LUDĚČEK VYSTUPOVAL NA ŠKOLNÍCH BESÍDKÁCH, UŽ TEHDY VŠE „ZACHRAŇOVALA“ IMPROVIZACE UVOLNĚNÉHO NADHLEDU - ANEBU Z POUZE CTNOST VYVOLANÁ STARCEM. HRDUTIL SE A SHUČEL, VYMLOUVAL A TÁPAL, SMÁL SE A BREČEL - NĚKDY TO POMOHOLO, JINDY NE. ALE ZA POKUS TO VŽDYCHY STÁLO A TAKÉ PRO VZRAŠUJÍCÍ NAPĚTÍ, KTERÉ TO DOBRADRAUŽSTVÍ SHÝTALO TĚLU. STEJNÉ POCITY A SITUACE PROŽÍVÁ HAŽDÉ DÍTĚ. SEBEVĚDOMÁ NADSÁZKA PRO ŽIVOT JEJ ODVEDLA OD PŘÁNÍ MÍT OBVYČEJNÉ A ZODPOVĚDNÉ POVOLÁNÍ PŘEDNOSTY STANICE PŘES HERECKOU ŠKOLU, JEJÍCHŽ DODRŽOVANÝCH FORMULÍ SE PROKLAMATIVNĚ VZDAL, OHLIHAMI AŽ K SITUAČNÍ KOMICE. A PROTO - OPRAVNĚNĚ A RADĚJI - O SOBĚ ŘÍKÁ, ŽE NEŽ HERCEM, JE SPÍŠE KOMIKEM.

Přestože ho dobře známe skoro 30 let, snaží se Luděk Sobota záměrně neztratit spontánní a „infantilní“ pud sebezáchovy v okamžitém pohledu na svět a tvoří dál. Významově tajemnou hrou a improvizací také realizoval své nejlepší komediální kusy. I když prý na to nejlepší – na divadelní představení „Věšení“ (Pepík Dvořák si v něm s mladým a vitálním Luděkem Sobotou navzájem jeden druhému po česku ukecaně, „absurdně a existencialisticky“, jak se na dobu 60.let slušelo, rušili svou sebevraždu) – vzpomíná jen pár nadšených přátel a očitých svědků, dovedu si představit sílu a energii všeobecné popletenosti, trapasu, směšnosti a smutku čerstvých talentů divadelní komiky.

Bylo to tak nové, že kolem těchto mladých „herců“ vznikl takřka kult vygradovaný někdy v pomýlené „zaškatulkování“. U jednoho do vodnictví, u druhého jako estrádní záruky zábavy. Avšak punc originálního přínosu jim dnes už nikdo nevezme. Mládí a společenská nemožnost se v tomto věku viditelněji uplatňovat a nebezpečněji apoliticky angažovat je vrhla do víru práce ve smyslu vděčné národní zábavy. Vitalita a kritické názory se mohly originálně projevit bohužel jenom v této živé tvorbě, v živé komice, pro živé lidi. Diplomovou práci pod názvem „Radost z herectví“ Adam Bernau české komiky ztratil...

Sobota jako jeden z prvních v Čechách dokázal pracovat podle artaudovského vzoru a resignovat na klasické výrazové prostředky – na logické řazení slov, smysl výpovědi, rozum a serióznost – jako autor a herec, bohužel ne jako režisér. Vodítkem k tomu byla i škola profesora DAMU, skvělého herce Miloše Nedbala, Nedivadla Ivana Vyskočila nebo i zkušenost a spolupráce s osobnostmi ze Sobotova pobytu v libereckém Studiu Y. Ale ať už v tom dobová politická situace a jeho učitelé hráli jakoukoliv roli, jeho tvorba byla v době tvrdé normalizace projev odvážného divadelně revolučního hereckého ducha.

ZÁŽITEH

Dnes se obdivujeme humoru Monthly Pythonů, ale nejsme schopni ocenit komiky, kteří tvořili ve stejné době u nás v daleko tvrdších podmínkách. V momentě vzniku prvních TV skečů Ludka Soboty, už zlidovělého Františka Koudelky – automechanika, jehož osud „hodil“ Smoljakův a Svěrákův Jáchym do stroje, jsme byli rovnocennými partnery, ba co víc, měli jsme navrch právě jazykovou-nejazykovou a českočeskou výmluvností. Asi jako i spousta jiných čumilů jsem s Luděkem Sobotou viděl v ještě „československé“ TV scénku Nad dopisy diváků. Hrál v ní šéfa tele-

„DOBŘÍ DEN, MATHO. NEMĚLA BYSTE TROCHU PITNÉ VODY? JÁ MÁM TAKOVĚJ HLAD, ŽE BYCH TADY PŘESPAL!“

vizního oddělení přestávek (těch s koťaty!) a kolega z něj doloval, co ty kočky mají „vůbec znamenat“ a jak se TV přestávky vůbec „točí“? Luděk ve své roli tehdy promluvil novým jazykem – tehdy stejně jako dnes, opravdovým uměním komického projevu. Představit své „ustrašené“ nebo ztrémované tělo, vyjavit všechny jeho přebrepty a zkomoleniny, vstoupit do načtených frází o něčem vznosném a duchovním, v tom „plácnout přízemní kravinu“, to vše dokáže demaskovat divákovi pravdu o naší myšlenkové kapacitě víc než kvanta klasické teatrální potěmkviády herců a komiků jiných. To vyžaduje nesmírnou odvahu blázna.

TY ZVUKY

Zajímal nás vznik velkolepé ideje – „návratu k životu s citoslovci, tak jak to i dnes umí živě jen politici, sportovci a plebs“. Scénku Nad dopisy diváků napsal Luděk Sobota s Miloslavem Šimkem a asi půl roku ji trénovali na zájezdech s divadlem Semafor. Zpočátku v ní Luděk Sobota podle vlastních slov mluvil normálně, občas ho ale rapla „improvizace“ a na jevišti začal dělat „ty zvuky“. Šimek prý říkal: „Co to tam děláš, prosím tě? Nech toho. Mě to rozčiluje.“ Ludka to ale bavilo, uvolňovalo a cítil se líp. Nedal si pokoj. Měl v uchu ty bolševický kecý. Věděl, jak lidé ve skutečnosti mluví a co jemu samému přišlo k smíchu. Znovu a znovu to opakoval... až to lidi poznali a začali se tomu smát. Postupně podobný druh „improvizace“ začal považovat za základ své práce.

DOMA

Když po 60. letech velké české filmařské trio přišlo s požárníckým bátem, kde se hraje o to, kdo dřív ukradne a sežere tlačenku v tombole, tedy s dodnes nejlepším českým filmem, a s neherci, u nichž chyba byla také otevřeným koncepčním pojetím ke skutečným životům kolem autorů, pojetím jejich nesmířlivé lásky k „nedokonalé“ existenci tady v Čechách, nikdo netušil, že se vývoj tohoto inscenačního žánru zastaví a výjimkou bude po Burianovi, Tréglovi, mladém Peškovi, Menšíkovi, Šterclovi,

Holzmanovi, Pucholtovi a snad jen místy mladém Polívkovi jen a jen jediný – Luděk Sobota. (I když přece občas podpořen svými kamarády Ivanem Mládkem a Jiřím Wimmerem.)

DOPRAHYDOPRAHYJEDEVLÁČEKZOPAVY

Jako jediný uměl vesele zahrát namlouvání lásek (série Zítřka to roztočíme, drahoušku). Jako jediný zahrál syna pomateným sousedským vztahům a průvodce bláznivým světem bolševismu, jeho šoubyznisu a zmatků s „vyrovnáváním“ se Evropě. Všechny jeho filmy, i ty porevoluční, se odvážně přes neexistenci kongeniálních režisérů komedií typu Oldřicha Lipského vyjadřovaly humorem k době takové, jaká skutečně byla, tedy i se svou lživostí a komplikovaností.

VZPOMÍNKY

Nedávno Sobota napsal knihu *Facky místo pohádek*, v níž hledá ze svého života momenty zrodu nejživější komiky, osobní místa inspirace.

Řadu věcí na sebe Sobota prozradí, jiné jeho rysy můžeme vyčíst mezi řádky. Lidskou těžkavost myšlení a fantazii a snad i reflexi dětství ukáže například text povídky Poznání, který začíná takto: „Člověk se narodí a očima vnímá matku, zatočí s ní, aby ji utáhl, aby pevně spolu s ostatními matkami držely jeřáb ze stavebnice Merkur. Vnímá také ocet, otce. Spolu s ním pak jí tlačenku s octem a s cibulí...“

Luděk Sobota vzpomíná mimo jiné také na svého dědečka, který měl na povahu i humor vnuka patrný vliv: „Děda byl velkej vlastenec, ale jeho názor na politiku vypadal asi takhle: Pamatuj si, hochu, že všechno je to stejnej ksindl. A odpliv si.“

Dále píše: „Byl jsem u toho, když komunisti přišli a chtěli seno, který děda sklídl v létě. Vzal bič, co měl na krávy, a povídá jednomu: “Ty kluuku (pro mě to teda byli už starý chlapi), zmiz odsud!“ A mydlil kolem sebe tím bičem, jako kdyby ti komunisti byli krávy. Nebo volové. A oni utíkali...“

„HDYSI JSEM BYL V TAKOVÉ OBLIBĚ U ŽENSKÉJCH, ŽE MI NEDĚLALO PROBLÉMY TĚMEŘ HAŽDOU, HTEŘÁ SE MI LÍBILA, MÍT.“

FILMY

Zatímco častými a zřejmě i oblíbenými tématy textů Ludka Soboty jsou stále první lásky, peripetie „naivů“ při vstupu do „světa erotického partnerství“ nebo „prodloužené dětství“ některých mladíků v péči rodičů, v současné filmové práci staví důrazně na charakterech a problematice okolo českých kutilů, jejich „amatérismu“ a tzv. vědátorství (na „léčitelích“ včetně). Jakoby právě na jejich vlastnostech komentoval s citem chování malé české populace. V přehlédnutelné komedii *Divoké pivo* byl Luděk Sobota světlou a nepřehlédnutelnou výjimkou hereckého ansámblu. „S mikroskopem“ a s koudelkovsky krátkýma kathotama a kokotoidním kulichem hraje v tolik haněné komedii *Ještě větší blbec, než jsme doufali* žertovnou a svým projevem nikoho normálního neurážející veselou figuru. Autorům tzv. kritika nechápavě ublížila, hlavně kvůli na české poměry autory odvážně zvolenému názvu a i v jiné Sobotově tvorbě občas se vyskytující lehké, někdy i neuhlídaně vulgární, erotické notě. Střídající se rytmus režie Víta Olmera vzhledem k „Sobotovu poskakování a optimismu“ byl však fakticky jediným důvodem, proč film nebyl pochopen „jednostrunnými“ kritickými intelektuály.

(Jedině recenze v Pop Rocku Sobotovi nezatíženě přiznala kvalitu filmu. Tehdy volal z překvapení Luděk Sobota autorovi recenze a ptal se ho: „Človče, já jsem vám nedal ani žádný peníze, co vás to napadlo? Já už jsem na sebe nečetl dobrou kritiku snad 20 let.“ A novinář ho úpně odrovnal odpovědí, že to jsou jeho názory a za nimi že si stojí.)

V oblasti kritiky z doby minulé stále přežívající „intelektuální teror“ se projevil i na přijetí zatím poslední komedie *Nebát se nakrást*. Sobotův scénář k filmu *Nebát se nakrást* dosáhl letos realizace, byť s nerisikantní obstarožní invencí režiséra Filipa i kameramana Siroťka. Sobota původně napsal odvážný scénář ke komedii Rudá záře nad skladem parafrázující morální stav nás všech, vymyslel situační gagy, které hraje dokonale, ale věc výroby a vzniku filmu přenechal netalentovaným. Scénář na popud dvou mladých absolventů FAMU Jana Drbohlava a Jana Pechy oprostil

od postsocialistického zarámování, změnil název a provedl korytem soudobých propletenců vztahů, až došlo k fatálnímu nenaladění spolupracovníků na autorovu notu. K destruktivnímu vlivu takovéto produkce přibyl ještě stres 18 natáčecích dnů a vytunelování rozpočtu vedoucí zřejmě až k soudnímu vyřizování.

U výkonů Ludka Soboty nebylo zapotřebí silné režie. U všeho ostatního je však vidět nevědomost, co komedii dělá dobrou komedii. Scény s nevypletenou raketou a pobryndaným reklamním hercem Pažoutem hraničí s genialitou. Milovník tenisu Luděk Sobota razí svou, chce a umí rozesmát, ale to k dobrému filmu nestačí. Ve svém filmu je mimonem, který se vylučuje, a jeho dvojrole je soubojem o přežití Idiota.

Televizní obrazovky Luděk Sobota neopustil, i když... Požeradlo bedny nás postupně staví na hlavu všechny, ale dobrou komedii nebo i TV pořad nelze udělat ze dne na den. Skromná, ale z počátku také svobodomyšlně míněná idea Senzibilšou a dokonce i dnešního IQ, zmasakrovaná do nevzhledné podoby scénou a režii amatérů televizní mašinerie dává Sobotovým schopnostem minimální prostor. Přesto i zde k nejradostnějším momentům patří improvizací pauzy – jakoby náhodné a nechtěné ztráty paměti nebo anekdoty s pointou odjinud, téměř až „mimozemského druhu“. Ne náhodou hrál jednou ve filmu s Josefem Kemrem krojovaného mimozemšťana nad Velkým Malíkovem.

Protože bez něj to zatím nikam stejně nepůjde, mým návrhem by bylo, aby se Luděk Sobota znovu odnaučil mluvit k věci, zmobilizoval síly a opustil zajeté vody svých známých i kamarádů z Čech. Pak by svým „nejazykem“ mohl oslovit celý svět. To by se mohlo splnit v jeho plánovaném seriálu „á la Mr. Bean“, ale bude-li v Čechách u TV vesta skupinka neprůstředných a „nesolventních“, asi se nadstandardního díla těžko dočkáme.

Luděk Sobota je naší dobrou tradicí a patří do světa umění stejně jako dobrá poezie. Je zrcadlem nás samých!

A já ho mám rád. e